

הלל צייטלין

תוכן, צורות ואורחות חיים [יידיש]

1.

תחילה אומר מלים מספר אודות 'התרברבות' של ברנר כי 'מההיפנוזה של התנ"ך הוא השתחרר זה מכבר'. משפט זה קומם יהודים רבים, ובצדק. אבל אני שואל: מי טוב יותר — זה שאינו פוסק להלל את התנ"ך מבלי לחוש בקדושתו ולשמוע את קולו האלוהי, שרוי תמיד באווירת חולין, קר כמוות, עסוק ושקוע עד מעל אזניו בתאוות קטנות, הנאות מפוקפקות, אינטריגות ועצירות, מתפלש כל ימיו ברפש הרחוב, מת לבסוף מבלי להיטהר ונעלם כלא היה — או האדם הפולט, אמנם, פה ושם משפט מטופש כנגד התנ"ך, אבל חי בטוהר וקדושה, בחיפוש מתמיד אחרי האמת הצרופה, עד טיפת דמו האחרונה, תוך נדודים מארץ לארץ בבקשו דבר שאין לכנותו בשם, שומע לעיתים קולות הבוקעים מעולמות נשגבים וחרד מפני סוד הנצח?

דווקא ברנר ה'אתיאטיסט', ה'אפיקורס' וה'כופר באלוהים', שייך לסוג האחרון, ואילו כל אלה שהתנפלו עליו וזלזלו בו בארץ ישראל ומחוץ לה גם יחד — דווקא לסוג הראשון. אם תרצו למצוא אדם שלגביו המלים 'קדושה', 'אמת' ו'אהבה' אינן מליצה אלא ה'אני' שלו, עצם מהותו, כל תוכן חייו, סבלו, חיפושיו, שאיפותיו — תמצאו זאת בו — בברנר.

וכאשר הוא מתחיל לפלוט את התבטאויותיו המטופשות נגד התנ"ך, נגד היהדות — על אתיאזם ולאומיות ללא יהדות וכו' וכו' — לא זעם הוא מעורר כי, כבאחרים, אלא כאב. לא אפיקורסות, קלות-דעת ובורות אני מוצא כאן — אלא טרגדיה. זוהי טרגדיה של אדם, אשר למרות חיפושיו המתמידים לא מצא עדיין את ה'אני' האמיתי שלו; זוהי טרגדיה של אדם ההולך ושוקע בסביבתו המשכילית ומסגל לעצמו את אמונותיה ודעותיה. זוהי טרגדיה של אדם המחפש את האמת עד לטירוף חושים — והאמת ממנו והלאה, כדוגמת הצל, אשר ככל שתדרוף אחריו יברח ממך ...

אשרי מחפש האמת, אשר ניחן בחירות פנימית כאותה מידה בה טבועה בו אמת, ואשר קובע בעצמו את מידת חרותו, ללא השפעת הסביבה. הוא נשמע, אפוא, אך ורק לרחשי נפשו, מדבר ועושה דברים על פי תכתיביה בלבד, אינו רודף אחרי האמת אלא דולה אותה מתוך עצמו. חיפושי האמת שלו מתמצים בהקשבה לקולות קרובים והתרחקות מקולות זרים ...

אבל ברנר משתייך לקטגוריה אחרת של מחפשי האמת. הוא מחפש את האמת מחוץ לעצמו, הוא אינו מאמין לעצמו. הוא בדעה כי צודקים אחרים — לא הוא. זהו בעל התשובה הנצחי. זהו האדם החושב כי אין גרוע ממנו בעולם ... ומכיוון שבנוסף על כך ברנר הוא יהודי מובהק, ומכיוון שהוא רואה את שקיעתו של היהודי — הגיע בסופו של דבר למסקנה שהיהודי עצמו אשם בגורלו המר ...

ברנר חושב כך: אם נצדיק את היהודי ואת ההיסטוריה שלו — ממילא נאשים את כל העולם

ז' לבני-האדם
חפצי... לפי
... יכול אדם
פני הליגינדה
אונאָרדו די

דת', לא היתה
ל ויעמדו על
זה (באמונות
מית החפשית
יריקה, מבית-
ההבדל הגדול
גיות עד לבלי
זוגות ילדות-
ס' הם דבורים
פילו העובדה,
מעל עמו, מה
וכמורכן אין
ז רכבות אלפי
זנביא מענות
פך בה את לבו
במספר כָּנֶנֶר,
זסות והבקשה
ננו דורות אין-
לא 'איזה אב

זעריך את ערך
ליוני בני-אדם,
וש ועל היותר
, וכשם שהיה
י ואינו חושש
ות מבני-עמו,
שבשמים ועל
אחת אינה נאה
רות-הדעות?
איש עברי.

שרדף את היהודי ועדיין רודפו יותר מתמיד. אך ברצותו להימנע מהאשמת אחרים — אין לו מנוס אלא להאשים את עצמו. כאשר ברדיצ'בסקי וברנר מטיחים אשמה כלשהי ביהודי — מתכוונים הם בעיקר לעצמם...

טרגדיית החיים של אנשים מסוגם של ברדיצ'בסקי וברנר (לפי תכונותיו של ברנר — כגון גילוי לב, יושר פנימי, חיפושים מתמידים, תשובות וחרטות, התעליות ונפילות — הוא דומה מאוד לברדיצ'בסקי) היא בכך, שלעיתים תכופות הם שוכחים את ה'אל תצדק הרבה', ונדמה להם כי לעולם לא ייצאו ידי חובתם. יחד עם זאת הם מרבים לשכוח את ה'אל תרשע הרבה'. מתוך רצונם המופרז להיות צודקים — יוצא לעיתים כי צדקו אף פחות מאחרים. מתוך אי-רצונם להאשים אחרים — הם מאשימים את עצמם. מתוך רצונם שלא להאשים את העולם כולו — הם מאשימים את עצמם שלהם — ולשוא. מתוך אי רצונם להיות בלתי צודקים בעיני שונאי עמם — הם עצמם מתחילים לדבר כאויבים...

זהו פן אחד של טרגדיית חייהם. בנוגע לברנר קיים פן נוסף. הדברים שהשמיע לאחרונה נאמרו מתוך יאוש עמוק וקיצוני. הוא חש כאותם זקנים שבאו אל הנביא יחזקאל: 'יבשו עצמותינו, נגזרנו לנו'. הוא אינו מאמין כי עצמותיהם היבשות של היהודים לא-יהודים של ימינו מסוגלות לקום לתחייה. הוא אינו רואה בהם מאומה, הוא מבחין כי השכינה מהם והלאה. כדי לשוב ולהוריד את השכינה חסרים אנו את משה, וכדי להחיות עצמות יבשות — אין לנו יחזקאל. וחסר גם העיקר: הרי אין קיים כלל עם. קבוצות-קבוצות יהודים מפוזרים בעולם, קבוצנים נצחיים, צוענים נודדים. לא אצה להם הדרך אל הגאולה, אין הם זקוקים לה. הם משתדלים להסתגל לסביבתם הקרובה. רע להם כאן — נודדים למקום אחר. מְצָרִים את צעדיהם גם שם — מחפשים מקום שלישי. נועלים בפניהם את כל השערים — צועקים הם, צווחים, מקימים מהומה — אך דבר ממשי אינם עושים. הם אינם מסוגלים לעשות דבר, כי חסרים הם את כוח היצירה. כל מה שכנו ויצרו: חֲבֵרוֹת, אגודות, קונגרסים — אינו אלא חוכא ואיטלולא. אין בהם הכוח המאחד אנשים לכלל אחד גדול, כל יצירתם אינה אלא ולד מת, הכל רקוב מן היסוד ומתפורר בנגיעה ראשונה. יהודים היו יוצאים מן הגלות זה מכבר — אילו הרגישו כי הם מוכרחים לצאת. אבל הם מרגישים את הגלות רק ברגעים של סבל גדול, ומיד עם שכך הכאב מחשבתם כבר עסוקה בענייני פרנסה, או שאינם חושבים כלל. מי ששואף באמת לארץ ובית משלו — מרגיש את הגלות. אך שאיפה זו חסרה לרובם. משהתרגלו לחיי קבצנים ונוודים, אינם זקוקים למאומה וזולתם.

אחד מגיבוריו של ברנר (שברנר עצמו מדבר מתוך פיו) קם בוקר אחד וקורע לגזרים את התמונה היקרה לו ביותר: 'גלות' של הירשנברג.

'צוענים אינם בגלות!' — פורצת מפיו צעקה פראית.

וכשם שברנר קרע את ה'גלות' של הירשנברג — כך קורע הוא אחד לאחד כל מה שקדוש ויקר לו: הוא עוקר נתחים נתחים מנשמתו ומשליכם החוצה. הוא חפץ להחזיר לאלוהים את מתנתו...

על דבריו של ברנר בימים אלה — יסלח לו אלוהים. מי שסלח לאיוב הגדול — מסוגל למחול גם לאיובים הקטנים...

מי שמכיר כמוני את ברנר וחוויותיו — לא ירשה לעצמו לעולם לבקר את 'אפיקורסותו',

ולהשוותו 'לבחו' (א'). כך יגידו על מהם. כך ידברו הברנרים והברד בפילתן ושקיעו אני חייב לזכר הצוננת ונטולת ד כי עוד יקום בכו: — למה יש לצנו ומסיבה זו אני אזניו אטומות לי בשום פנים ו סיומיהם של ה'יר הוא עצמו הנו חל זעקת ירמיהו? אפשר להתווכח ו'חוסר רגישות'. ואשר לי — ה'אפיקורסות' מ'

גדול היה צערו שי גופו של איוב ושנו מרוטשת — דבר אבל מה היה קו שבור גם את נשמת — אזי היה השטן אינני יכול...

לפנים חשבו מנ לבטל את התורה א אידיאות מופשטות זה היה משולל נ לאדם אי אפשר לו אבל ברנר וחברי היהדות; הם רוצים משהו... 'יהודי ותורה לא

ת אחרים — אין לו
כלשהי ביהודי —

יו של ברנר — כגון
פילות — הוא דומה
ק הרבה, ונדמה להם
תרשע הרבה. מתוך
ים. מתוך אירצונם
את העולם כולו —
ים בעיני שונאי עמם

ו שהשמיע לאחרונה
ביא יחזקאל: 'יבשו
לא-יהודים של ימינו
נה מהם והלאה. כדי
— אין לנו יחזקאל.
רים בעולם, קבצנים
ם לה. הם משתדלים
ז צעדיהם גם שם —
ום, צווחים, מקימים
זי חסרים הם את כוח
ו ואיטלולא. אין בהם
הכל רקוב מן היסוד
אילו הרגישו כי הם
ומיד עם שכך הכאב
נף באמת לארץ ובית
קבצנים ונוודים, אינם

זר וקורע לגזרים את

לאחד כל מה שקדוש
להחזיר לאלוהים את

יב הגדול — מסוגל

קך את 'אפיקורסותו',

מקורות

ולהשוותו 'לבחור ישיבה הפורק עול תורה ומצוות' (איש עברי — 'השילוח', כרך כ"ד חוברת
'א'). כך יגידו על ברנר רק אלה שזר להם מושג התקווה והאמונה, ושאינם יודעים יאוש ואכזבה
מהם. כך ידברו מי שתולשים מליצות מהקשרן בלי להבין לנשמת הזולת. מי שמכיר את
הברנרים והברדיצ'בסקים — לא יידה בהם אבן. יש לרחם עליהם מעומק הלב. מה נורא לחזות
בנפילתן ושקיעתן של נשמות גדולות...

אני חייב לומר, כי אפילו היום — 'אפיקורסותו' של ברנר קרובה ללבי יותר מ'יהדותם'
הצוננת ונטולת הנשמה של כמה מאנשי 'השילוח'. ברנר נופל עכשיו — ומי שנופל, חזקה עליו
כי עוד יקום בכוא העת. אך מי שרק מליצות ריקות ופשרות מאולצות היו באמתחתם מלכתחילה
— למה יש לצפות מהם?

ומסיבה זו אינני יכול להסכים עם אלה הטוענים כי לברנר חסרה תחושת היפה והנשגב, כי
אזניו אטומות לקולו האלוהי של התנ"ך, לקריאות הנביאים...

בשום פנים ואופן לא אוכל להסכים לכך, כי טוב מדי אני מכיר אותו. חרותים בזכרוני
סיומיהם של ה'ירושלמי' שלו, ושל 'מסביב לנקודה'. כיצד לא ירגיש אדם זה את איוב? — הלא
הוא עצמו הנו חלק מאיוב. כיצד זה לא ישמע את קולות 'ירמיהו' — בהיותו בעצמו, כל כולו,
ועקת ירמיהו?

אפשר להתווכח על 'נפילתו' של ברנר ו'גישו' באפלה' — אך אין לייחס לו 'כורות'
ו'חוסר רגישות'.

ואשר לי — רק כך אביע את צערי: מה נורא הוא מצבו של בעל-הייאוש, שביצת
ה'אפיקורסות' משתרעת לפניו ומאיימת גם על עמו!...

2.

גדול היה צערו של השטן, כאשר אמר לו אלוהים: שבור את החבית ושבור את היין. שבור את
גופו של איוב ושבור על נשמתו. השטן רגיל לכל — אבל לשבור על נשמה שלמה בגולגולת
מרוטשת — דבר זה אפילו לשד עצמו היה קשה ללא שיעור...

אבל מה היה קורה אילו אלוהים היה פונה אל השטן בזו הלשון: שבור את גופו של איוב,
שבור גם את נשמתו באותה מידה — שיהפכו לעפר ואפר — ועם כל זאת שיישאר איוב בחיים?
— אזי היה השטן נאלץ להשיב: ריכונו של עולם, רק אתה מסוגל לברוא 'יש' מ'אין' — אנוכי
אינני יכול...

לפנים חשבו משכילים ולאומיים רבים שאפשר לשבור את החבית ולשמר את היין, שאפשר
לבטל את התורה אך להשאיר בשלמותו את המאור שבה, שאפשר לבנות עם וארץ אך ורק על
אידיאות מופשטות שאין להן אחיזה בחיים...

זה היה משולל כל הגיון. היה נעוץ בכך דבר-מה אפשרי, אמנם בקשיים מרובים, רק לשטן.
לאדם אי אפשר להחזיק נשמה בגוף שהתפורר...

אבל ברנר וחבריו רוצים בדבר שגם השטן עצמו יתקשה לכצעו. הם רוצים לשבור את גוף
היהדות; הם רוצים גם לכבות את נשמת היהדות, ועם זאת שיישאר עם יהודי כלשהו שיילחם על
משהו...

'יהודי ותורה לא חד הם' — כותב ברנר. אני אינני חושב כך. לדעתי יהודי ותורה אכן חד הם;

אבל נניח כעת לשאלת 'התורה'. המלה 'תורה' ניתנת לפירושים שונים. ניקח מושג פחות מורכב: יהדות. גם כאן אין ברנר מפרש. באותו קול עצמו הוא צועק: 'יהודי ותורה לא חד הם' וגם 'יהודי ויהדות לא חד הם'. נשאלת אפוא השאלה: אם כן — מהו יהודי, אם היהדות, כל מה שיצר היהודי במשך ארבעת אלפים שנה — אינה בעיניו ולא כלום? היהודי יכול, לפי ברנר וחבריו הנוכחיים, לאכול ביום כיפור בשר וחלב, — ובכל זאת להיות יהודי. נתרצה לו לרגע. נניח לרגע כי אמנם כך הדבר. אבל ברנר, ברצותו להיות עקבי, אומר ש'הלגנדה הנוצרית' יכולה לעורר ביהודי 'רטט רליגינזי' — כמו בליאונרדו דה וינצ'י — ועם זה יישאר יהודי חם ומסור.

טוב. נוותר לו גם על השגעון הזה. מעלה אחת יש לברנר אפילו בנפלו: הוא אינו רוצה להישאר באמצע הדרך. הוא מוכרח להביא כל דבר לידי גמר. נמשיך, אפוא, עם ברנר ונשאל את עצמנו: הכיצד זה אותו 'יהודי לאומי' ש'הלגנדה הנוצרית' מעוררת בו 'רטט רליגינזי' מתלבט, ואינו מסתפק ב'רטט הרליגינזי', אלא רוצה להלכיש את הרגש הנוצרי הדתי שבו בצורות חיים נוצריות? מה קורה אז? הנשאר הוא אותו יהודי חם ומסור? ...

יושרו של ברנר לא ירשה לו להימנע מלהציג לעצמו את השאלה הזו, והוא אכן שואל אותה. הוא מזכיר גם את אוטו וויינינגר. עם זאת הוא רוצה להדחיק את השאלה, ומזכיר אותה אגב אורחא בהציגו את וויינינגר כמי שעל אף היותו בפנימיותו יהודי בכל רמ"ח אבריו — בכל זאת לא היה יהודי; והוא מסביר זאת בכך, שההודאה באידיאלים נשגבים שבדת זו או אחרת, אינה מחייבת קבלת צורות החיים של דת זו.

כל זה אינו אלא בלכול מוח לעצמו ולאחרים. את תשובתו של ברנר ניתן לסתור בקלות. ראשית מערכת ברנר 'אידיאליים' עם 'הרטט הרליגינזי' בנוסח ליאונרדו דה וינצ'י. אם מדובר כבר ברטט רליגינזי (וברנר ה'אתאיסט' יודע רטט רליגינזי מהו), ב'לגנדה הנוצרית' — אזי לא רק טבעי אלא ממש הכרחי המעבר מן ה'רטט' אל ה'צלם' ...

נכון הוא, כי אחד יכול להכיר באתיקה של הבודהיזם, למשל, ולא יקבל את צורות החיים של הבודהיזם. אבל אי אפשר שאדם יהיה אפוף קדושה ב'לילה הקדוש' דוגמת ליאונרדו דה וינצ'י — ולא יהיה נוצרי טוב כלפי חוץ. אדם המאמין באמת (וכאשר דוגמה דתית מסויימת מעוררת באדם רטט רליגינזי — הוא חייב להאמין בה) אינו יכול שלא לקבל את אורחות החיים המתאימות לאמונה זו.

שנית, מהר מדי זונח ברנר את אוטו וויינינגר. אוטו וויינינגר הנו תופעה שכדאי להרחיב בה מעט. לא כאן המקום לעסוק בטרגדיית חייו של וויינינגר. מכל מקום יש להודות כי אדם זה חשב ונהג בהגיון וברצינות. לא היה לו 'ולא כלום עם היהדות', ובנצרות ראה את שיא היופי והקדושה. הוא קיבל, אפוא, את צורות החיים של הנצרות. מדוע, אפוא, לא יעשה כן הנציונליסט של ברנר, הנכבש על-ידי 'הלגנדה הנוצרית'? מדוע? מה ימנע זאת ממנו?

ואכן, עומד לו המיסיונר ומכריז בקולי קולות שהוא נציונליסט יהודי חם ונלהב, שהוא מאמין באמונה שלמה בעתידו הגדול של העם היהודי, שהוא מוכן להקריב את עצמו למען העם היהודי וכו'. אם להבין את הלאומיות היהודית כפי שמבינים אותה ברנר וחבריו הנוכחיים, מדוע אפוא לא תהיה הזכות ללבר-טוב להחשב כנציונליסט יהודי? ...

שלישית, סתם נפלה כאן טעות בפשט. ברנר אומר כי אינו מכיר בחובה לקבל את צורות

החיים של הדת בדבר אם לאו? מחייבים את גילו ומקבלים את הת של הנצרות נשגב האם לא יעברו נ ברנר, אפוא, נ היהודי ...

צריך להודות נציונליסטים יהודי בחוגי משכילים המתחייבות. עתה ללא יהדות: להם ושוב מנסה ב 'הלגנדה הנוצרית' רואה בשתי דתות המתאימים לו, וזו שיקר מוחזק (בנוגע לנצרות רח: בכך הירש). צורר באתאיזם של ברו אומר שכל היותו אמיתי גורס כי הע עולם, מפני הנסתו אלה אין עדיין הסו — מדוע יישמע לנצרי? ...

אני רוצה לקוות, עכשיו, ואז יראה נ אלא גם לכליון היו כהיום, אלא על א ואז יאחז בו פח

מושג פחות מורכב:
אחד הם' וגם 'יהודי'
הדות, כל מה שיצר

— ובכל זאת להיות
'להיות עקבי, אומר
ז' דה וינצ'י — ועם

זל: הוא אינו רוצה
, עם ברנר ונשאל את
ט' רליגיוזי' מתלבט,
זי שבו בצורות חיים

ווא אכן שואל אותה.
ז' ומזכיר אותה אגב
ז' אבריו — בכל זאת
ז' זו או אחרת, אינה

ניתן לסתור בקלות.
ה וינצ'י. אם מדובר
הנוצרית' — אזי לא

את צורות החיים של
דוגמת ליאונרדו דה
ונקמה דתית מסויימת
ל' את אורחות החיים

שכדאי להרחיב בה
'דות כי אדם זה חשב
טיא היופי והקדושה.
נציונליסט של ברנר,

י' חם ונלהב, שהוא
את עצמו למען העם
ר' הנוכחיים, מדוע

בה לקבל את צורות

מקורות

החיים של הדת הנושאת את האידיאלים היפים והטובים ביותר. אך למי איכפת אם ברנר מכיר
בדבר אם לאו? מה על מיליוני האנשים הסבורים כי אידיאלים יפים וקדושים של דת מסויימת
מחייבים את גילומם בצורות מקובלות מסויימות? הבה נתאר לעצמנו שמיליוני יהודים שומעים
ומקבלים את התיאוריה של ברנר, האומרת: אפשר להישאר יהודי טוב ולהאמין כי האידיאלים
של הנצרות נשגבים מן האידיאלים של היהדות. האם יסתפקו בכך? האם לא יתקדמו צעד נוסף?
האם לא יעברו מן האידיאלים אל הצורות, ואז — סוף לעם היהודי?
ברנר, אפוא, כשמש, שתיאוריה בדבר יהודים ללא יהדות מובילה לכליונו המוחלט של העם
היהודי...

צריך להודות לברנר על השמעת התיאוריה שלו, הרווחת מאד בקרב אלה המכונים
נציונליסטים יהודים חופשיים (למבקרי עונה ברנר בצדק, שהוא רק ביטא את הדעות המקובלות
בחוגי משכילים), ללא צביעות, ללא משוא פנים, כאופן גלוי וברור, על כל התוצאות
המתחייבות. עתה יכול באמת כל אחד לראות בעליל לאן מובילה בהכרח התיאוריה של יהודים
ללא יהדות: להתפוררות, חולי ומות העם.

ושוב מנסה ברנר להצטדק בהסבירו שהוא עצמו אינו מרגיש את ה'רטט הרליגיוזי' של
'הלגנדה הנוצרית', שהוא אינו רואה בנצרות וביהדות גם יחד שום אידיאלים מוגדרים, שהוא
רואה בשתי דתות אלה רק פסוקים הסותרים תכופות זה את זה, ואשר כל אחד בוחר לו מהם את
המתאימים לו, ושהוא עצמו הנו אתאיסט השונא כל דת תכלית שנאה וכו' וכו'.

זהו שקר מוחלט, כיון שהיהדות והנצרות — לכל אחת מהן אידיאלים קבועים ומסויימים
(בנוגע לנצרות רואים זאת בבירור אצל טולסטוי, צ'אמברלין וויינינגר. בנוגע ליהדות — התחיל
בכך הירש). צורות החיים של שתי דתות אלה מותאמות לרוב לאידיאלים שלהן. אני מאמין
באתאיזם של ברנר באותה מידה ועומה בה אני מאמין בתיאוריה על יהודים ללא יהדות (ברנר
אומר שכל היותנו כאן הוא חידה — ומה טעם יש אחרי זה לאתאיזם שלו? האם אתאיסט
אמיתי גורס כי העולם הוא חידה? ומהי מהותה העמוקה של הדת אם לא פחד מפני אותה חידת-
עולם, מפני הנסתר באותה חידה, ואהבה והימשכות של הנשמות אל הבלתי-נודע הזה?). בכל
אלה אין עדיין הסבר ללאומיות ללא יהדות. אם מותר לנציונליסט להתייחס אל היהדות כרצונו
— מדוע יישמע דווקא לברנר וייעשה אתאיסט, ולא יישמע לאלה המייעצים לו להיות
לנוצרי?...

* * *

אני רוצה לקוות, שכבר ישתחרר סוף סוף מן הסביבה המשכילית-אפיקורסית שבה הוא חי
עכשיו, ואז יראה בבירור שהתיאוריה של לאומיות ללא יהדות מובילה לא רק לכליון היהדות,
אלא גם לכליון היהודים. ואז שוב יתלוש את שער ראשו, אבל לא בשל חטאים שאינם חטאים,
כהיום, אלא על אשמה אמיתית, על עבירות כלפי אלוהיו וכלפי עמו.
ואז יאחז בו פחד נורא, לא פחד סתמי, כמו עכשיו, אלא פחד מפני מה שנתגלה בסיני...